

Aantekeningen over bijen en wespen I

Twee gynandromorphe Bijen (Hym. Apidae)

door

P. BENNO.

In de zomer van 1947 ving ik in de Deurnese Peel (Helenaveen) twee gynandromorphen, resp. uit de groep der Metselbijen (*Osmia*) en Behangersbijen (*Megachile*). Omdat de bewuste soorten een sterk uitgesproken geslachtsdimorfisme vertonen, zijn deze gevallen van gynandromorphie zeer frappant en leek het me de moeite waard, om er hier een korte beschrijving van te geven.

1. *Osmia aenea* L. (= *coerulescens* L.). — Het exemplaar vertoont longitudinale gynandromorphie en is, voor zover het de kop-thorax-abdomen betreft, in 2 geheel symmetrische helften verdeeld, een vrouwelijke (links) en een mannelijke (rechts). Het is dus als tegenhanger te beschouwen van de gynandromorphe *Osmia rufa* L., welke door Dr. B a r e n d r e c h t werd beschreven in dit tijdschrift (1943, Entom. Berichten 11 : 146). Bij *O. aenea* valt dit echter nog meer op, doordat de ♀♀ van de ♂♂ niet enkel in beharing, maar ook in huidskleur verschillen. Terwijl het ♀ prachtig staalblauw gekleurd is, is het ♂ geelbronsglanzend. Bij genoemde gynandromorph nu is vooral de bovenkant van thorax en abdomen scherp verdeeld in een blauwe helft (links) en een geelbrons (rechts), waardoor een eigenaardig kleurenpatroon ontstaat. Het exemplaar viel dan ook aanstonds op, toen ik het ving. Onder de loupe blijkt nog de rechterhelft fijner gestippeld te zijn dan de linker, beantwoordend aan de sculptuur resp. van ♂ en ♀. Op de kop is deze kleurscheiding minder duidelijk en wijst enkel de langer behaarde rechterhelft op een gynandromorph. De beharing van thorax en abdomen vertoont eveneens de karakteristieke verschillen van ♂ en ♀. Vooral de buikzijde bestaat uit 2 scherp-gescheiden helften: de ene met de normale zwarte buikborstels (*scopa ventralis*) van de *aenea*-♀♀; de andere nagenoeg kaal, bronsglanzend en met de typerende vorm der sternieten van het ♂. De laatste lopen in het midden vrij plotseling over in de ♀-sternieten der linkerhelft. Merkwaardig is, dat de sprieten en poten geheel vrouwelijke kenmerken dragen. Bij de poten is dit o.a. zeer markant, doordat de klauwtjes enkelvoudig getand zijn en niet gespleten, zoals bij de ♂♂ (1). De sprieten zijn beide vrouwelijk, enkel is de kleur van de rechterspriet misschien wat lichter, ongeveer als bij het ♂.

Het exemplaar heeft de grootte van een gemiddeld ♀. Het werd gevangen op *Glechoma hederaceum* L. (14-5-'47).

2. *Megachile willoughbiella* K. — Bij deze Behangersbij is de gynandromorphie minder scherp-symmetrisch doorgevoerd dan bij het vorige exemplaar. Doordat het exemplaar al vrij sterk is afgevlogen en verbleekt, is het verschil in beharing op thorax en abdomen minder sprekend. Hier echter vertonen juist de poten en de sprieten de mannelijke (rechts) en vrouwelijke kenmerken (links). De rechtervoorpoot heeft de voor deze *Megachile*-soorten zo typerende verbrede voortarsen, met de lange witte beharing, enz. Ook de andere poten der rechterzijde zijn in vorm

¹⁾ Ik merk hier even op, dat in enige gangbare geslachtentabellen der Apiden, o.a. in die van J. v. d. V e c h t in „Fauna van Nederland” 4, bij *Osmia* onjuist als kenmerk wordt aangegeven, dat de soorten van dit genus enkelvoudige, niet-getande klauwen bezitten (ter onderscheiding van *Trachusa*). Dit geldt echter alleen voor de ♀♀; de ♂♂ van alle inlandse soorten, die ik kon controleren, bezitten getande (duidelijker: gespleten) klauwen, evenals bij *Megachile*. Vermoedelijk steunt deze onjuistheid op een ongecontroleerde overname van de door wijlen B o u w m a n opgestelde tabellen (1924, Lev. Natuur 39 : 143), waarin blijkbaar een drukfout is binnengeslopen.

en beharing uitgesproken mannelijk; de klauwtjes zijn aan de rechterzijde alle stomp-gespleten! De linker-poten zijn alle normaal, met kortere beharing en enkelvoudig-getande, spitse klauwtjes, zoals bij het ♀. De rechterspriet telt 13 leden; het laatste lid afgeplat en sterk verbreed, zoals die der ♂♂. De linkerspriet was afgebroken en dus niet te controleren. Op de clypeus is de beharing rechts ook duidelijk langer dan op de linkerhelft, beantwoordt resp. aan mannelijke en vrouwelijke beharing. Terwijl de vorm van het abdomen overigens vrijwel vrouwelijk is, missen de middelste sternieten op de rechterzijde de scopa-beharing; op de voorste en laatste sternieten is deze min of meer gereduceerd; op de linkerzijde normaal vrouwelijk.

Bij dit exemplaar is het vooral de afwijkende vorm der voortarsen, die het meest frappeert. Het werd gevangen op *Epilobium angustifolium* L. (22-7-'47).

Summary. The author describes 2 gynandromorphs of *Hymenoptera* :

1. *Osmia aenea* L. Bilateral gynandromorph, left side ♀, right side ♂. Antennae and legs are, however, female.

2. *Megachile willoughbiella* K. Bilateral gynandromorph, left side ♀, right side ♂. The characters are especially shown by antennae and legs. Both were taken at Helenaveen, prov. of North Brabant.

Helenaveen, 22 Nov. 1947.

Wordt de boktor *Spondylis buprestoides* L. door verf- resp. terpentijngneur aangelokt?

door
A. RECLAIRE.

Midden Juli van de buitengewoon warme zomer '47 werd mijn, gelijkvloers liggende, keuken geschilderd, hetgeen alleen des avonds geschiedde. Toevallig wees de schilder mij op zwarte torren, die volgens hem geregeld op verf afkomen en die hij altijd doodtrapt. Het bleek *Spondylis buprestoides* L. te zijn en men kon inderdaad waarnemen, dat de torren herhaaldelijk om het licht in de keuken zwermden. Zat men in de tuin, dan zag men zo nu en dan een tor de keuken binnenvliegen, niet naar de op de tuintafel brandende elektrische lamp. Dat enkele ook wel hoger vlogen bleek doordat ik des morgens een ex. in de op de eerste verdieping liggende badkamer vond, zelfs zat er een in de late avond op een in een slaapkamer op de 2e verdieping aan de wand hangende witte blouse, zodat de bewoonster niet naar bed durfde te gaan vanwege de kever. Toch maakt het op mij de indruk, dat *Spondylis* wel degelijk op de verf of de terpentijnachtige geur — ik weet niet, of de schilder inderdaad terpentijnolie gebruikte — afkomt. De wind was gedurende deze dagen O. resp. Z.O., des avonds was het bijna bladstil. Op de buitensporig warme avond van 22 Juli vond vanaf het invallen van de duisternis een ware invasie plaats, dusdanig, dat enkele exx. zelfs in het haar van de vrouwelijke huisgenoten verward geraakten. Dooreen genomen waren het evenveel ♂♂ als ♀♀. Na afloop van het schilderen kwamen de torren niet meer.

Het is onwaarschijnlijk, dat de boktor uit de naburige tuinen of parken afkomstig was, want in deze staat bijna alleen loofhout en zeer weinig siernaaldgewas. Volgens Evertz (Col. Neerl.) leeft *Spondylis* in grote dennenbossen, de larve achter de schors van oude dennenstronken. Picard (Faune de France, 20. Cerambycidae, Parijs 1929) noemt ook alleen naaldbomen. Nu beginnen de dichtstbijzijnde dennenbossen (hoofdzakelijk *Pinus silvestris* L.) ca. 0,8 km ten O. en ca 1,8 km ten